

**ΙΣΤΟΡΙΑ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**για τη Γ' τάξη
του Γενικού Λυκείου**

**ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ
ΤΟΜΟΣ 3ος**

— ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ —

Συγγραφείς:

Γκίβαλος Μενέλαος

**Λέκτορας Πολιτικής Επιστήμης,
Πανεπιστήμιο Αθηνών**

Γρηγοροπούλου Βασιλική

**Διδάκτωρ Φιλοσοφίας – Καθηγή-
τρια Π.Σ.Π.Α. – Διδάσκουσα στο
Πανεπιστήμιο Αθηνών**

Κοτρόγιαννος Δημήτρης

**Επίκουρος Καθηγητής Πολιτικής
και Κοινωνικής Φιλοσοφίας,
Πανεπιστήμιο Κρήτης**

Μανιάτης Γιώργος

**Επίκουρος Καθηγητής Κοινωνικής
και Πολιτικής Φιλοσοφίας, Πανε-
πιστήμιο Αθηνών**

Επιστημονική επιμέλεια

Κοτρόγιαννος Δημήτρης

**Εποπτεία στο πλαίσιο του
Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
Πετρόπουλος Νικόλαος, Σύμβου-
λος Κοινωνιολογίας**

**Μέλη της Επιτροπής Κρίσης:
Οικονόμου Θεόδωρος,
Επίκουρος Καθηγητής Κοινωνιο-
λογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστή-
μιο Θεσσαλονίκης**

**Κονιόρδος Μιχάλης,
Καθηγητής Οικονομικής Επιστή-
μης ΤΕΙ, Ηπείρου**

**Μαυρίδης Ηρακλής,
Κοινωνιολόγος – Επιστημολόγος,
Επιστημονικός Συνεργάτης στο
Πάντειο Πανεπιστήμιο.**

**Πετροπούλου Χριστίνα,
Φιλολόγος – Κοινωνική Ανθρω-
πολόγος, Καθηγήτρια Δευτερο-
βάθμιας Εκπαίδευσης**

**Ψύλλα Μαριάννα,
Πολιτικός Επιστήμονας,
Λέκτορας, Πάντειο Πανεπιστήμιο**

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΑΝΕΚΔΟΣΗΣ

Η επανέκδοση του παρόντος βιβλίου πραγματοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών & Εκδόσεων «Διόφαντος» μέσω ψηφιακής μακέτας, η οποία δημιουργήθηκε με χρηματοδότηση από το ΕΣΠΑ / ΕΠ «Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση» / Πράξη «ΣΤΗΡΙΖΩ».

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για τη γνώση
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Οι διορθώσεις πραγματοποιήθηκαν κατόπιν έγκρισης του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Η αξιολόγηση, η κρίση των προσαρμογών και η επιστημονική επιμέλεια του προσαρμοσμένου βιβλίου πραγματοποιείται από τη Μονάδα Ειδικής Αγωγής του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

Η προσαρμογή του βιβλίου για μαθητές με μειωμένη όραση από το ΙΤΥΕ – ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ πραγματοποιείται με βάση τις προδιαγραφές που έχουν αναπτυχθεί από ειδικούς εμπειρογνώμονες για το ΙΕΠ.

**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ
ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ**

ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

**ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

**Η συγγραφή και η επιστημονική
επιμέλεια του βιβλίου
πραγματοποιήθηκε υπό την αιγίδα
του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου**

**ΙΣΤΟΡΙΑ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**για τη Γ' τάξη
του Γενικού Λυκείου**

ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ

ΤΟΜΟΣ 3ος

**ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ
ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»**

3.4. ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ

Ζούμε σε μια κοινωνία η οποία οργανώνει τη ζωή μας μέσω θεσμών, όπως η οικογένεια, η εκπαίδευση, η δικαιοσύνη, η εργασία, κτλ. Οι θεσμοί όμως δε δίνουν λύση σε όλα μας τα προβλήματα. Η Ψυχολογία αναλύει τις λειτουργίες της νόησης και τη συμπεριφορά των ατόμων καθώς βρίσκονται απέναντι σε προβλήματα τα οποία δε λύνονται άμεσα από τους θεσμούς και οι συμπεριφορές τους δεν μπορούν να εξηγηθούν μόνο με βάση τους κοινωνικούς, τους πολιτικούς ή τους οικονομικούς θεσμούς. Με άλλα λόγια, η Ψυχολογία, μελετώντας τη νόηση και τη συμπεριφορά των ατόμων, συμπληρώνει την εξέταση

ενός βασικού αντικειμένου των Κοινωνικών Επιστημών, την ανθρώπινη πράξη.

Ιστορικά, η Ψυχολογία ανήκε στη Φιλοσοφία αποτελώντας κλάδο της (βλ. 2.2.3.). Τον 19ο αιώνα, με τη διάδοση του θετικισμού, αρχίζουν να αναπτύσσονται οι επιμέρους επιστήμες κατά το πρότυπο των Φυσικών Επιστημών. Η Ψυχολογία νομιμοποιείται να αποτελέσει ξεχωριστή επιστήμη, όταν άρχισαν να εισάγονται στην ψυχολογική έρευνα η συστηματική παρατήρηση και το πείραμα. Το πείραμα εφαρμόστηκε και σε ζώα και σε ανθρώπους, ξεσηκώνοντας όμως πολλές αναρρήσεις. Ο άνθρωπος δεν μπορεί να εξομοιωθεί με κάθε ζώοντα οργανισμό, δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί

σαν πράγμα· επιπλέον, δεν μπορεί να μελετηθεί πλήρως η συμπεριφορά του σε συνθήκες εργαστηρίου. Τούτο δείχνει την ιδιαιτερότητα αυτού του κλάδου σε σχέση με τις Φυσικές Επιστήμες και υποδηλώνει τις μεθοδολογικές του δυσκολίες.

Η Ψυχολογία είναι ένας πολύπλευρος γνωστικός κλάδος, ο οποίος συνίσταται από ένα μεγάλο σύνολο ερωτημάτων που αφορούν τη νοημοσύνη, τη μάθηση, τις συγκινησιακές αντιδράσεις, τη δομή του ψυχισμού, τη σχέση με τον εαυτό, τους άλλους, κ.ά. Η Ψυχολογία νομιμοποιείται να θεωρείται επιστημονικός κλάδος χάρη στην εγκυρότητα των μεθόδων και των τεχνικών της για την ανάλυση και την εξήγηση των προβλημάτων της και χάρη στους

όρους στους οποίους βασίζονται οι θεωρητικές προσεγγίσεις της. Η μελέτη του αντικειμένου της είναι λοιπόν πολυεδρική και τα μεθοδολογικά προβλήματα προσέγγισής του είναι σύνθετα. Η Ψυχολογία διαιρέθηκε σε πολλούς κλάδους, όπως η Πειραματική Ψυχολογία, η Εξελικτική, η Κλινική, η Κοινωνική, κ.ά., ενώ εμφανίστηκαν διαφορετικές τάσεις στις μεθοδολογικές προσεγγίσεις, όπως συνοπτικά θα παρακολουθήσουμε στη συνέχεια.

3.4.1. B. Βουντ: Ενδοσκόπηση και Πειραματική Ψυχολογία

Ο Καντ, στην Κριτική του Καθαρού Λόγου, προτείνει μια νέα στροφή της γνώσης. Θεωρεί ότι δε γνωρίζουμε το πράγματα αυτά καθεαυτά, αλλά ως φαινόμενα, όπως δηλαδή εμφανίζονται στη συνείδησή μας. Το πρόβλημα δεν είναι αν οι παραστάσεις μας αντιστοιχούν προς τα αντικείμενα, αλλά το πώς σχηματίζουμε τις αναπαραστάσεις μας γι' αυτά. Ο Βουντ, στο χώρο της Ψυχολογίας, προσανατολίζεται προς τη λειτουργία της συνείδησης, μεταφέροντας όμως τη συζήτηση από τη θεωρία στις πειραματικές αποδείξεις για τη γνώση των λειτουργιών της.

Ο Βουντ αξιοποιεί μια μέθοδο γνωστή ήδη από τη σωκρατική διδασκαλία, την ενδοσκόπηση. Η ενδοσκόπηση ή αυτοπαρατήρηση δε χρησιμοποιείται ως απλή παρατήρηση, αλλά ως ελεγχόμενη παρατήρηση των λειτουργιών της συνείδησης κάτω από πειραματικές συνθήκες. Όταν ο Βουντ αναφερόταν στη συνείδηση, εννοούσε τις πνευματικές λειτουργίες και όχι τα περιεχόμενα των σκέψεων. Καθήκον του ψυχολόγου θεωρήθηκε να ανακαλύψει τη φύση των στοιχειωδών συνειδητών εμπειριών και τις μεταξύ τους σχέσεις.

Ο Βουντ στο περίφημο εργαστήριό του, το οποίο επισκέπτονταν σπουδαστές και μελετητές από όλο τον κόσμο, εφάρμοζε πειράματα για

τη μελέτη των αισθήσεων (όπως, για παράδειγμα, σχετικά με την όραση, μελετούσαν τη διάκριση χρωμάτων, την οπτική αντίθεση, τις οπτικές πλάνες, κ.ά.), της αντίληψης, των αντιδράσεων απέναντι σε ποικίλα ερεθίσματα, του συνειρμού, κ.ά. Ο παρατηρούμενος, συνήθως εκπαιδευμένος και εξασκημένος, συμμετείχε στο πείραμα παρατηρώντας ο ίδιος τον εαυτό του και προσπαθούσε να διατυπώσει με ακρίβεια τις αντιδράσεις του.

Ο Βίλελμ Βουντ (Wilhelm Wundt, 1832–1920), γιος ενός λουθηρανού ιερέα, γεννήθηκε σε ένα χωριό κοντά στη Χαϊδελβέργη. Σπούδασε Ιατρική, άρχισε

να διδάσκει Φυσιολογία και αργότερα Φιλοσοφία και Ψυχολογία, όταν η Ψυχολογία ήταν κλάδος της Φιλοσοφίας. Ίδρυσε το πρώτο, παγκοσμίως, εργαστήριο Ψυχολογίας στο Πανεπιστήμιο της Λειψίας, στο οποίο και δίδαξε για σαράντα εφτά χρόνια σε κατάμεστα αμφιθέατρα. Εισήγαγε μεθόδους της Φυσιολογίας για τη μελέτη προβλημάτων Ψυχολογίας. Η εφαρμογή πειραματικών μεθόδων συνέβαλε στην αυτονόμηση της Ψυχολογίας από τη Φιλοσοφία.

Χρειάζεται να σημειωθεί ότι, για πρώτη φορά, ένας αριθμός ψυχολόγων συνεργαζόταν οργανωμένα.

Σε πολλές περιπτώσεις, βέβαια, τα πειράματα θεωρήθηκαν αφελή, ασκήθηκε η κριτική ότι η συνείδηση αναλυόταν στα επιμέρους της στοιχεία, τα οποία εμφανίζονταν ως ακίνητα δομικά στοιχεία. Σε γενικές γραμμές, όμως, εκτιμάται η προσπάθεια αυτή ως η πρώτη και πολύ σημαντική για τη θεμελίωση της Πειραματικής Ψυχολογίας και την αυτονόμηση της Ψυχολογίας ως επιστημονικού κλάδου από τη Φιλοσοφία.

3.4.2. Τζων Γουότσον: Η μελέτη της συμπεριφοράς

Ένα βασικό ρεύμα, διαδεδομένο και σήμερα, είναι ο συμπεριφορισμός (behaviorism). Στη διατύπωση των

αρχών και στη διάδοση του συνέβαλε ο Γουότσον, την πρώτη δεκαετία του 20ού αιώνα. Έχουν προηγηθεί οι εργασίες του Θόρνταϊκ (Thorndike), ο οποίος, βασισμένος σε πειράματα σε ζώα, διατύπωσε το νόμο του αποτελέσματος. Σύμφωνα με αυτό το νόμο, η συμπεριφορά ρυθμίζεται ανάλογα με την αναμενόμενη ανταμοιβή ή με σκοπό την αποφυγή της τιμωρίας. Ο Γουότσον πειραματίζεται κατεξοχήν στην ψυχολογία των ζώων, των οποίων το περιβάλλον και οι αντιδράσεις είναι απλούστερες και μπορούν να μετρηθούν καλύτερα. Τις μεθοδολογικές αρχές που θεωρήθηκε ότι ισχύουν για τα ζώα θέλησε να τις μεταφέρει και στη μελέτη της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Σύμφωνα-

να με το συμπεριφορισμό του Γουότσον, η συμπεριφορά αναλύεται με βάση δύο όρους, το ερέθισμα και την αντίδραση. Θεωρείται δηλαδή ότι υπάγεται στην απλή σχέση αιτίας–αποτελέσματος. Η συνείδηση, ως εσωτερική ψυχική λειτουργία, δε θεωρείται ότι μπορεί να μελετηθεί επιστημονικά. Η ενδοσκοπήση απορρίπτεται ο ψυχολόγος πρέπει να παρατηρεί και να μετρά τις αντιδράσεις των παρατηρουμένων.

Στον «αφελή μπιχεβιορισμό» του Γουότσον ασκήθηκε έντονη κριτική. Η σχολή αυτή επεκτάθηκε αναπτύσσοντας πιο εκλεπτυσμένες μεθόδους και μεθοδολογικά εργαλεία, σε ζητήματα που αφορούν την υιοθέτηση και την εκμάθηση των συνηθειών.

Ο Τζων Γουότσον (J. Watson, 1878–1958) γεννήθηκε στη Νότια Καρολίνα και σπούδασε στο Πανεπιστήμιο του Σικάγο. Το 1908 εκλέγεται καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Τζωνς Χόπκινς. Το 1920, λόγω επιπτώσεων του διαζυγίου του και στην επαγγελματική του ζωή, διακόπτεται η ακαδημαϊκή του σταδιοδρομία και αρχίζει να εργάζεται σε διαφημιστικές εταιρείες.

3.4.3. Ο Μαξ Βερτχάιμερ και η μορφολογική σχολή (Gestalt Psychology)

Ο Βερτχάιμερ, ταξιδεύοντας το 1910 με το τρένο για διακοπές, αγοράζει ένα στροφосκόπιο. Με το στροφосκόπιο, το οποίο χρησιμοποιούν και τα παιδιά, εικόνες ακίνητες εμφανίζονται να κινούνται καθώς παρουσιάζονται διαδοχικά. Αυτή ήταν η αρχή για μια σειρά πειραμάτων σχετικά με τη λειτουργία της σκέψης.

Ο Μαξ Βερτχάιμερ (Max Wertheimer, 1880–1943), εβραϊκής καταγωγής, γεννήθηκε στην Πράγα, αρχικά σπούδασε Νομικά

και στη συνεχεία Φιλοσοφία και Ψυχολογία στο Βερολίνο. Μέσα από τη συνεργασία του Βερτχάιμερ με τον Κόφκα (K. Koffka) και τον Κέλερ (W. Köhler), θεμελιώθηκε η μορφολογική σχολή Ψυχολογίας. Βασική επιδίωξη ήταν να προσεγγίσουν καλύτερα τα βιώματα της καθημερινής ζωής. Αφ' ενός μεν αξιοποίησαν την καντιανή παράδοση και τη φαινομενολογική μέθοδο, και αφ' ετέρου εισήγαγαν το πείραμα για τη μελέτη των ψυχικών και των πνευματικών λειτουργιών. Άσκησαν κριτική τόσο στο δομισμό του Βουντ όσο και στη σχολή του συμπεριφορισμού. Με την επικράτηση του εθνικοσοσιαλισμού στη

Γερμανία, μεταναστεύουν στην Αμερική.

Το στροφοσκόπιο προσέλκυσε την προσοχή του Βερτχάιμερ, καθώς τον απασχολούσε ένα πρόβλημα της Ψυχολογίας, πώς δηλαδή μπορεί να εξηγηθεί το φαινόμενο των κινούμενων εικόνων, δηλαδή πώς εξηγείται η αντίληψη της κίνησης που προκύπτει από μια σειρά ερεθισμάτων από τα οποία κανένα δεν κινείται. Πώς αποδίδεται κίνηση σε ένα πράγμα, ενώ αυτή τη δεδομένη στιγμή είναι ακίνητο; Αποδίδοντας όμως τη μορφή (Gestalt) της κίνησης σε ένα οργανωμένο σύνολο εικόνων, το βλέπουμε σαν μια ολότητα δυναμικά οργανωμένη. Η

αντίληψη ενός συνόλου διαδοχικών εικόνων εξαρτάται από το ίδιο το υποκείμενο, το οποίο δεν αντιλαμβάνεται την πραγματικότητα σαν πιστό της αντίγραφο.

Η κατεύθυνση των μορφολογικών ψυχολόγων προς τους μηχανισμούς κατανόησης συνόλων/ολοτήτων είναι ένα από τα πλέον δύσκολα προβλήματα της Ψυχολογίας. Βασική θέση της σχολής αυτής είναι ότι ένα ψυχολογικό φαινόμενο διαφέρει από το άθροισμα των στοιχείων που το αποτελούν. Τα επιμέρους στοιχεία ενός φαινομένου τα οποία είναι οργανωμένα ως ένα όλον προσδιορίζουν τη μορφή (Gestalt). Η κατανόηση ενός φαινομένου απαιτεί την ολική και όχι την αναλυτική του προσέγγιση, απαιτεί

να αρχίσουμε από τη σύλληψη του όλου της μορφής και όχι από την ανάλυση των μερών του. Για παράδειγμα, ξεχωρίζουμε την κλασική μουσική από μια σύγχρονη λαϊκή, χωρίς να αναλύσουμε τους ήχους η έννοια του κύκλου δε μεταβάλλεται αν επιμηκύνουμε την ακτίνα του.

Η θεωρία αυτή έχει συνεισφέρει σε θεωρίες μάθησης. Διαπιστώνεται ότι ο ανθρώπινος εγκέφαλος έχει την τάση να αντιλαμβάνεται μορφές στην ολότητά τους για παράδειγμα, αν και λείπουν κάποια γράμματα από μια λέξη, εντούτοις την αναγνωρίζουμε. Εν γένει η σχολή αυτή, βασιζόμενη στη χρήση πειραμάτων, προσανατολίστηκε στη διατύπωση νόμων που αφορούν τις λειτουργίες της αντίληψης και της μνήμης

επιχείρησε να διατυπώσει τις αρχές της μάθησης για την αξιοποίηση της δημιουργικής σκέψης και άσκησε κριτική στην απομνημόνευση. Κατευθύνθηκε, επίσης, στο ζήτημα της επίλυσης προβλημάτων και στην αξιοποίηση του σφάλματος κατά τη μαθησιακή διαδικασία. Στη θεωρία αυτή, ως γνωστόν, βασίστηκε ο Βέλγος ψυχολόγος και παιδαγωγός Ντεκρολί (Decroly, 1871–1932) για να προτείνει ότι κατά τη διδασκαλία της ανάγνωσης πρέπει πρώτα να διδάσκεται η λέξη και κατόπιν τα γράμματα που την αποτελούν.

3.4.4. Ο Σ. Φρόυντ και η γένεση της Ψυχανάλυσης

Πώς θα μπορέσει ο άνθρωπος να απελευθερωθεί από τις απαγορεύσεις τις οποίες του επιβάλλει ο πολιτισμός και ταυτόχρονα θα έχει τη δύναμη να ορίσει τον εαυτό του ελέγχοντας τις παρορμήσεις του; Ο Φρόυντ έβλεπε ότι ο άνθρωπος είναι διασπασμένος ανάμεσα σε ορμές τις οποίες δε γνωρίζει και σε απαγορεύσεις οι οποίες του επιβάλλονται.

Ο Φρόυντ ήταν πεπεισμένος ότι υπάρχει μια περιοχή στη δομή του ψυχισμού τις οποίες συνήθως δεν έχουμε συνείδηση πρόκειται για την περιοχή του ασυνειδήτου. Σε αυτή θεώρησε ότι θα πρέπει

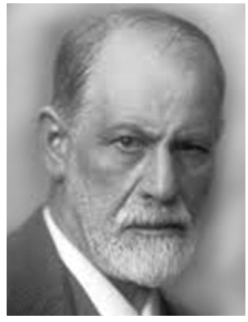
να αναζητηθεί η αφετηρία των προβλημάτων της ψυχικής ζωής. Το ασυνείδητο περιέχει σκέψεις τις οποίες έχουμε απομακρύνει από τη συνείδηση, οι οποίες όμως συχνά εμφανίζονται μεταμορφωμένες ή σε μορφή συμβολική στα όνειρά μας. Για παράδειγμα, ένα πρόσωπο σε ένα όνειρό μας μπορεί να συμβολίζει ένα ή περισσότερα άλλα πρόσωπα.

Ο Φρόυντ αργότερα στη θεωρία του παρουσιάζει τον ψυχισμό να δομείται σε τρία επίπεδα. Το πρώτο επίπεδο είναι το **id** (εκείνο). Ποικίλα ένστικτα και ορμέμφυτα ενυπάρχουν σε αυτή την περιοχή, η οποία λειτουργεί σύμφωνα με την αρχή της ηδονής, μας παρωθεί δηλαδή να ενεργούμε κατά τρόπο

σύμφωνο με τις επιθυμίες μας. Το δεύτερο επίπεδο είναι το υπερεγώ και σχηματίζεται κατά την επαφή μας με τον πολιτισμό, ενσωματώνει τους γονείς και τις αντιλήψεις τους, τις απαγορεύσεις και τις εντολές των άλλων ανθρώπων που παίζουν σημαντικό ρόλο στη ζωή μας. Τη δράση του υπερεγώ συνήθως δεν την έχουμε συνειδητοποιήσει και δεν την ελέγχουμε.

Ανάμεσα στις δύο αυτές περιοχές τοποθετείται το τρίτο επίπεδο, το εγώ. Το εγώ λειτουργεί σύμφωνα με την αρχή της πραγματικότητας, επιχειρεί δηλαδή να υπηρετήσει τις επιθυμίες του ατόμου, αλλά κατά έναν ορθολογικό τρόπο και συμβιβάζοντάς τες με τις κοινωνικές εντολές τις οποίες περιέχει το

υπερεγώ. Το εγώ αποτελεί ένα μηχανισμό άμυνας απέναντι στις πιέσεις του υπερεγώ και του id. Για παράδειγμα, το άτομο απωθεί επιθυμίες που θα του προκαλούσαν σύγκρουση προβάλλει σε άλλους δικά του συναισθήματα· κινείται από αντίδραση προς ένα συναίσθημα: για παράδειγμα, ενώ φθονεί ή μισεί κάποιον, ισχυρίζεται ότι τον αγαπά, μεταθέτει σε άλλο πρόσωπο τα αισθήματά του· μετουσιώνει, δηλαδή μετατρέπει, μια ορμή σε κοινωνικά αποδεκτή πράξη.

Ο Σίγκμουντ Φρόυντ (S. Freud, 1856–1939) έζησε στη Βιέννη, προερχόμενος από μια εύπορη αρχικά οικογένεια, η οποία όμως κατέρρευσε οικονομικά· έτσι, ο Φρόυντ έζησε στερημένα παιδικά χρόνια. Σπουδάζει Ιατρική και προσανατολίζεται στη Νευρολογία. Με τον Μπρόουερ (Breuer), γιατρό και φίλο του στη Βιέννη, αρχίζει να μελετά την περίπτωση της υστερίας. Το 1885 στο Παρίσι γνωρίζει τον Σαρκό, διάσημο νευρολόγο, και συνεχίζει μαζί του την έρευνα. Μέσα από τα πειράματα του Σαρκό (Charcot), αρχίζει η ανακάλυψη του ασυνειδήτου.

Επιστρέφοντας στην Αυστρία αρχίζει η πιο γόνιμη περίοδος της ζωής του και για την Ψυχανάλυση. Το 1938, με την κατάληψη της Αυστρίας από τον Χίτλερ, εξαναγκάζεται να φύγει για το Λονδίνο, όπου του γίνεται τιμητική υποδοχή.

Η Ψυχανάλυση είναι και θεωρία και πρακτική. Το άτομο, με τη βοήθεια του ψυχαναλυτή του, κατευθύνεται στη γνώση του ασυνειδήτου του. Η γνώση την οποία αποκτά το άτομο για τα βαθύτερα αισθήματα, τα ένστικτα, τις επιθυμίες, τα περιστατικά που είχε απωθήσει, θεωρείται ότι του παρέχει τη δυνατότητα

να ελέγξει τον εαυτό του το ίδιο και όχι οι ασυνείδητες παρορμήσεις του και οι εντολές των άλλων.

3.4.5. Κοινωνική Ψυχολογία

**«Όλα αυτά είναι παιδιά μου. Το καθένα από μόνο του είναι καλό. Μόλις όμως βρεθούν όλα μαζί, αρχίζουν να λογοφέρνουν και μεταμορφώνονται σε δαίμονες»
(Χ. Πίντερ, Το Ονειρόδραμα).**

Τι συμβαίνει και η συμπεριφορά του ατόμου διαφοροποιείται όταν βρίσκεται σε μια ομάδα; Γιατί η συμπεριφορά αλλάζει ανάλογα με την κοινωνική ομάδα στην οποία μετέχει το άτομο; Ποιοι παράγοντες συντελούν στη διαμόρφωσή της δυναμικής μιας ομάδας;

Η μελέτη της συμπεριφοράς του ατόμου μέσα στην ομάδα και οι μηχανισμοί της συμπεριφοράς ομάδων είναι αντικείμενα που άρχισαν να μελετώνται κατά τον 20ό αιώνα από ένα νέο κλάδο, την Κοινωνική Ψυχολογία. Τα πρώτα κλασικά έργα γράφονται στο τέλος του 19ου αιώνα, όπως του Ταρντ (Tarde), Οι Νόμοι της Μίμησης (1890) και του Λε Μπον (Le Bon), Η Ψυχολογία των Όχλων (1895). Στην Αμερική, ο Γκόρντον Άλλपोर्ट (G. Allport) αναγνωρίστηκε ως ο πρώτος που συστηματοποίησε το νέο ερευνητικό πεδίο, οι αρχές του οποίου συνοψίστηκαν στο βιβλίο του Κοινωνική Ψυχολογία (1924). Είχε πραγματοποιήσει μια σειρά πειραμάτων για τις επιδράσεις τις οποίες ασκεί στην ατομική συμπεριφορά η συμμετοχή

σε ομάδα, προωθώντας μια συμπεριφοριστική προσέγγιση στο πεδίο της Κοινωνικής Ψυχολογίας.

Από το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, ο κλάδος αυτός γνωρίζει ιδιαίτερη ανάπτυξη και αποδεικνύεται πολλαπλά χρήσιμος. Σε γενικές γραμμές, η Κοινωνική Ψυχολογία είναι υποχρεωμένη να μην ανάγει τα κοινωνιοψυχικά φαινόμενα αποκλειστικά ούτε στην ψυχολογική ούτε στην κοινωνιολογική τους διάσταση, καθώς το αντικείμενο της άπτεται και των δύο κλάδων. Τα επίπεδα στα οποία οργανώνονται τα ερευνητικά αντικείμενα της επιστήμης αυτής είναι αρκετά, όπως: α) ο τρόπος οργάνωσης από τα άτομα των κοινωνικών αναπαραστάσεών τους, για παράδειγμα, για την οικογένεια, τον άνεργο,

το μετανάστη, τον εργατικό άνθρωπο, κτλ.· β) η δυναμική των σχέσεων ανάμεσα στα άτομα μιας ομάδας, η επικοινωνία και οι συγκρούσεις μεταξύ τους· γ) οι σχέσεις ανάμεσα σε διαφορετικές ομάδες, πολιτικές, αθλητικές, θρησκευτικές, επαγγελματικές, κτλ. δ) ζητήματα κοινωνικοποίησης αλλά και παράβασης κανόνων, συνοχής και διάσπασης του κοινωνικού ιστού, κ.ά.

Όπως διαπιστώνεται, έχουν αναπτυχθεί πολλά ερευνητικά αντικείμενα και υπάρχει η τάση εξειδίκευσης στη μελέτη αυτός είναι ένας λόγος για τον οποίο παρατηρείται η δυσκολία να εντοπιστούν οι συνδετικοί ιστοί μέσα από τους οποίους αλληλοδιαρθρώνονται τα ερευνητικά αντικείμενα σε μια ενότητα. Ο πλούτος αλλά και οι δυσκολίες της κοινωνιοψυχολογικής προσέγγισης εντείνουν το ενδιαφέρον για τη συνέχιση της ερευνητικής προσπάθειας.

3.5. ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ

Μέχρι και το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, από τότε δηλαδή που άρχισε να υποχωρεί το φαινόμενο της αποικιοκρατίας, η Ανθρωπολογία

ασχολούνταν με εξωτικές κοινω-
νίες, τις οποίες μελετούσαν οι αν-
θρωπολόγοι πραγματοποιώντας
επιτόπια έρευνα. Σήμερα χιλιά-
δες τουρίστες επισκέπτονται τις
«εξωτικές» εκείνες περιοχές, ενώ
οι άλλοτε ιθαγενείς επισκέπτονται
τις «πολιτισμένες» χώρες ή και
εγκαθίστανται σ' αυτές, κυκλοφο-
ρούν ανάμεσά μας, εργάζονται και
σπουδάζουν. Η Ανθρωπολογία, η
οποία εκ πρώτης όψεως έχει συν-
δεθεί με τη μελέτη των «πρωτόγο-
νων» κοινωνιών, δεν εξαφανίστη-
κε μαζί τους· αντί να παρακμάσει
ως επιστήμη, σήμερα περνά μια
νέα περίοδο αναγέννησης και εξα-
πλώνεται στις ευρωπαϊκές κοινω-
νίες, ανάμεσα στις οποίες είναι και η
ελληνική. Ο προσανατολισμός της

βέβαια έχει αλλάξει: στρέφεται πλέον όχι σε εξωτικές απομακρυσμένες φυλές, αλλά σε πληθυσμιακές ομάδες που κινούνται εντός των εθνικών συνόρων.

Οι κλασικές ανθρωπολογικές μελέτες έχουν γίνει κυρίως σε βρετανικές, γαλλικές και αμερικανικές αποικίες. Η αποαποικιοποίηση όμως, η οποία διάρκεσε περίπου από το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '70, συνοδεύτηκε από τον εκσυγχρονισμό στην οικονομία, την ανάπτυξη της εκπαίδευσης, τη σταδιακή απομάκρυνση από τους παραδοσιακούς τρόπους ζωής των κοινοτήτων που άλλοτε βρίσκονταν μακριά από τη δυτικού τύπου ανάπτυξη.

Οι ανθρωπολόγοι στην πλειονότητά τους δεν ταυτίστηκαν με την

αποικιακή πολιτική. Αντίθετα, ανέπτυξαν έναν κριτικό λόγο απέναντι στον αποικιακό ηγεμονισμό αλλά και στο δυτικό τρόπο ζωής. Σε τούτο συνέβαλε και η συμμετοχική παρατήρηση, δηλαδή η επιτόπια παραμονή και έρευνα στην ερευνώμενη κοινωνία. Κατά τη διάρκεια της συνήθως μακρόχρονης παραμονής του, ο ανθρωπολόγος ερχόταν σε επαφή με την καθημερινή ζωή των ανθρώπων, προσπαθούσε να τους κατανοήσει, να μάθει τη γλώσσα τους, να γίνει ένα μαζί τους, αλλά και να περιγράψει τις όψεις της ζωής τους όσο το δυνατό πιο αντικειμενικά. Ο ανθρωπολόγος συμμετέχει και ο ίδιος στο αντικείμενο που ερευνά, ενώ ταυτόχρονα απομακρύνεται από αυτό για να μελετήσει όσο το

δυνατό περισσότερες πλευρές του. Για τη σφαιρική μελέτη και την εξηγητική εμβέλεια των φαινομένων, η Ανθρωπολογία κατά τη διάρκεια της πορείας της έχει εξοπλιστεί με εννοιολογικά εργαλεία και μεθόδους τις οποίες έχει δανειστεί από άλλες επιστήμες, όπως η Κοινωνιολογία, η Φιλοσοφία, η Γλωσσολογία, η Ιστοριογραφία, η Ψυχολογία, κ.ά.

Η Ανθρωπολογία είναι η επιστήμη του ανθρώπου και αυτόν επιχειρεί να εξετάσει στις περισσότερες εκδηλώσεις του. Η επιστήμη αυτή εξειδικεύεται στη μελέτη της ανθρώπινης κοινωνίας και του πολιτισμού. Κατεξοχήν χαρακτηριστικό της έρευνάς της είναι η επιτόπια έρευνα. Σε γενικές γραμμές, διακρίνεται αφ' ενός η ευρωπαϊκή παράδοση έρευνας, αφ' ετέρου η αμερικανική. Η ευρωπαϊκή παράδοση έρευνας, η Κοινωνική Ανθρωπολογία, συνδέεται στενά με την Κοινωνιολογία, έχοντας αξιοποιήσει κατεξοχήν τη θεωρία και τη μέθοδο του Ντυρκέμ, αν και έχει υιοθετήσει ορισμένες προσεγγίσεις του Μαρξ και του Βέμπερ. Αρχικά, το κέντρο της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας ήταν η

Αγγλία και στη συνέχεια το Παρίσι. Στην Αμερική, η κύρια παράδοση, η Πολιτισμική Ανθρωπολογία (κουλτουραλισμός), την οποία εξέφρασε ο Μπόας (Boas), έχει ως αντικείμενό της τον πολιτισμό και τις πολιτισμικές διαφορές. Τονίζει τη μοναδικότητα της κουλτούρας ενός λαού, τη μη συγκρισιμότητά του με άλλους, την εκ των ένδον κατανόηση της πολιτισμικής εμπειρίας. Είναι σχετικιστική, από την άποψη ότι ενδιαφέρεται για την περιγραφή και την κατανόηση, για το ιδιαίτερο και μοναδικό, όχι για την εξήγηση και τη δυνατότητα διατύπωσης και εφαρμογής γενικών και κοινών κανόνων. Ανάμεσα στις σχολές των δυο ηπείρων εντοπίζονται μεγάλες διαφορές ως προς τις μεθόδους και

τον προσανατολισμό της έρευνας, οι οποίες πυροδότησαν και εντάσεις μεταξύ τους, ενώ τελευταία δε λείπουν προσπάθειες σύγκλισης.

Στη συνέχεια θα ασχοληθούμε με το έργο θεμελιωτών της Ανθρωπολογίας, με το οποίο οργανώθηκε η επιστήμη αυτή. Με το έργο τους η Ανθρωπολογία διαφορφώθηκε ως η επιστήμη η οποία τοποθετεί ως κύριο πρόβλημα τη γνώση του διαφορετικού, την αναγνώριση της αξίας διαφορετικών από τον δικό μας πολιτισμών και των μελών τους, τα οποία πλέον κινούνται γύρω μας. Εύλογα η Ανθρωπολογία ευνοεί μια αντιρατσιστική και μη-εθνοκεντρική νοοτροπία, ενώ προκαλεί μια κριτική θεώρηση του πολιτισμού μας.

A. Βρετανοί κοινωνικοί ανθρωπολόγοι

3.5.1. Ο Μαλινόφσκι, θεμελιωτής της έρευνας πεδίου και του λειτουργισμού στην Ανθρωπολογία

Ο Μαλινόφσκι θεωρείται θεμελιωτής της έρευνας πεδίου. Στα νησιά Τρόμπριαντ, στα ανατολικά της Νέας Γουϊνέας, ο Μαλινόφσκι έζησε σαν ιθαγενής για πολλούς μήνες, παρατηρώντας καθημερινά τους ιθαγενείς στην εργασία και στη σχόλη, συζητώντας μαζί τους στη γλώσσα τους και χωρίς τη μεσολάβηση διερμηνέα. Έτσι, συγκέντρωσε υλικό πολύ μεγάλης επιστημονικής αξίας για

την κοινωνική, τη θρησκευτική και την οικονομική ζωή των κατοίκων. Για τον Μαλινόφσκι, ο πραγματικός εθνολόγος προσπαθεί να ζει ακριβώς όπως οι ιθαγενείς, να μετέχει σε όλες τις δραστηριότητές τους, με απώτερο σκοπό να περιγράψει την κουλτούρα της φυλής στο σύνολό της και από όλες τις πλευρές της. Ενώ δηλαδή γίνεται ένα μαζί τους, ταυτόχρονα κατορθώνει να τους βλέπει και από απόσταση. Ο ανθρωπολόγος εξετάζει τα επιμέρους χαρακτηριστικά ενός πολιτισμού, αλλά ενδιαφέρεται και να τα συνδέσει με τα άλλα στοιχεία του συνόλου στο οποίο ανήκει.

Ο Μαλινόφσκι έδωσε έμφαση στη σημασία της «πρωτόγονης» οικονομίας, θεωρώντας ότι στη ζωή

του ανθρώπου εντοπίζεται μια υλική βάση η οποία οφείλεται στην ανάγκη τροφής, θαλπωρής και προστασίας. Δεν περιορίστηκε όμως μόνο στην απλή περιγραφή της διαδικασίας των οικονομικής φύσεως συναλλαγών· προχώρησε και στη διερεύνηση των κινήτρων και των αισθημάτων. Συνέδεσε την περιγραφή των πράξεων με την περιγραφή των κινήτρων και την ανάλυση της συμπεριφοράς. Με αυτό τον τρόπο επιχείρησε να συνδέσει ένα βασικό αντικείμενο της Κοινωνιολογίας, την πράξη, με αντικείμενα της Ψυχολογίας, τα αισθήματα και τη συμπεριφορά. Είναι χαρακτηριστικό ότι η μέθοδος του Μαλινόφσκι παίρνει υπόψη της τη συνθετότητα της ανθρώπινης φύσης. Ο άνθρωπος

διακρίνεται τόσο για τα συναισθήματα όσο και για τη λογική του. Ως εκ τούτου, η έρευνα αναζητά να διερευνήσει τις πράξεις του από τη λογική όσο και από τη συναισθηματική τους πλευρά.

Ο Μαλινόφσκι (Bronislaw Kaspar Malinowski, 1884–1942) γεννήθηκε στην Κρακοβία (Πολωνία), αρχικά σπουδάζει Μαθηματικά και Φυσική και αργότερα στρέφεται στην Εθνολογία. Από το 1910 εγκαθίσταται στο Λονδίνο, όπου και συνεχίζει σπουδές, ενώ συνδέεται με γνωστούς ερευνητές ανθρωπολόγους, όπως ο Σέλιγκμαν (Seligman), ο Ράντκλιφ–

Μπράουν, ο Γουέστερμαρκ (Westermarck). Μετέχει σε μια σειρά εθνογραφικών αποστολών, όπως στη Νέα Γουϊνέα, στη Μελανησία, στα νησιά Τρόμπριαντ. Μεταξύ των ετών 1924–1927 διδάσκει στο Πανεπιστήμιο του Λονδίνου ως καθηγητής Κοινωνικής Ανθρωπολογίας. Το 1938 εγκαθίσταται στην Αμερική και διδάσκει στο Πανεπιστήμιο του Γέιλ. Κυριότερα έργα του: Η Οικογένεια στους Αυστραλούς Αβορίγινες (1913), Αργοναύτες του Δυτικού Ειρηνικού (1922), Η Σεξουαλική Ζωή των Ιθαγενών στη Βορειοδυτική Μελανησία (1929), Επιστημονική Θεωρία της Κουλτούρας (1944), κ.ά.

Η οικονομία, για τον Μαλινόφσκι, δε βασίζεται απλώς και μόνο σε έναν υπολογισμό της ωφελιμότητας, του κέρδους ή της ζημίας, αλλά ικανοποιεί συναισθηματικές και αισθητικές ανάγκες υψηλότερης τάξης από την απλή ικανοποίηση ζωικών αναγκών. Ο Μαλινόφσκι θέλησε να συνδέσει τη μαγεία με την οικονομική ζωή, όταν διαπίστωσε ότι επιδρούσε στους ιθαγενείς ψυχολογικά για την επιτυχία των εργασιών τους. Η μαγεία ερμηνεύτηκε ωφελμιστικά ως μια από τις κύριες ψυχολογικές δυνάμεις που επέτρεπαν και διευκόλυναν την οργάνωση και τη συστηματοποίηση της οικονομικής δραστηριότητας.

Ο Μαλινόφσκι θεωρείται πατέρας του λειτουργισμού. Σύμφωνα με

τη μέθοδο του λειτουργισμού (βλ. 4.11.– 4.11.3.), σε γενικές γραμμές, εξετάζεται πώς επιδρά ένα χαρακτηριστικό στοιχείο μιας κοινωνίας, μια πράξη ή αντίληψη (π.χ. η τέλεση του χορού από τα μέλη μιας φυλής) στη διατήρηση αυτής της κοινωνίας συνολικά. Υπονοείται η αντίληψη ότι τα στοιχεία μιας κοινωνίας βρίσκονται σε αλληλεξάρτηση (βλ. Ντυρκέμ, 3.3.3.).

Ο λειτουργισμός για τον Μαλινόφσκι γίνεται πιο συγκεκριμένος καθώς συνδέεται με τις ανάγκες. Οι ανάγκες διακρίνονται σε πρωταρχικές, όπως η διατροφή, η αναπαραγωγή, η ασφάλεια, και σε παράγωγες, δηλαδή σε πολιτιστικές ανάγκες, όπως η θρησκεία, το δίκαιο, μέσα από τις οποίες οργανώνεται

η κοινωνική ζωή. Η λειτουργία σημαίνει την ικανοποίηση μιας ανάγκης, είτε στοιχειώδους είτε πολιτιστικής. Ο Μαλινόφσκι στο σύστημά του, χάρη στη θεωρία των αναγκών, επιχειρεί να συνδέσει το βιολογικό, το οικονομικό και το πολιτιστικό πεδίο. Κάθε επιμέρους γεγονός δεν κατανοείται απομονωμένα· για παράδειγμα, οι συναλλαγές ανάμεσα στις φυλές δεν κατανοούνται ανεξάρτητα από τον τρόπο οργάνωσης της εργασίας, της τεχνικής, των θρησκευτικών και μυθολογικών αναπαραστάσεων, τις κοινωνικές αξίες, κτλ. Σε γενικές γραμμές ο Μαλινόφσκι προσπάθησε να συνεισφέρει όχι μόνο μεθόδους κατανόησης επιμέρους κοινωνιών, αλλά και ένα ερμηνευτικό σχήμα για τη

σύγκριση των κοινωνιών και για την κατανόηση της κουλτούρας ως καθολικού φαινομένου.

3.5.2. Ο Ράντκλιφ–Μπράουν και η σχολή του δομο–λειτουργισμού

Ο Ράντκλιφ–Μπράουν, ένας εξαιρετικός ομιλητής με διεθνή ακτινοβολία, έδωσε διαλέξεις σχεδόν σε όλο τον κόσμο, στην Αγγλία, στην Αφρική, στην Αυστραλία, στην Αμερική, ακόμη και στην Κίνα χάρη στις μελέτες και στη δραστηριότητά του, η Κοινωνική Ανθρωπολογία στην Αγγλία κατέλαβε μια ξεχωριστή θέση ανάμεσα στις επιστήμες.

Ο Ράντκλιφ–Μπράουν αντιπροσωπεύει, όπως και ο Μαλινόφσκι,

το λειτουργιστικό ρεύμα σκέψης. Αναγνωρίζει ότι μια κοινωνία είναι όπως ένας οργανισμός, ένα σύστημα του οποίου όλα τα στοιχεία βρίσκονται σε αλληλεξάρτηση και είναι προσαρμοσμένα ως προς ένα σκοπό. Για παράδειγμα, καθένα από τα στοιχεία ενός ρολογιού εξηγείται ως προς τη λειτουργία την οποία εκπληρώνει και σε σχέση με το όλο σύστημα, το μηχανισμό του ρολογιού, στο οποίο ανήκει. Η κοινωνία όμως δεν είναι όπως ακριβώς ένα ρολόι ούτε όπως ένα ζώο, το οποίο δεν μπορεί να αλλάξει είδος (ένας ποντικός δεν μπορεί να γίνει γάτα). Ο Ράντκλιφ–Μπράουν παρατηρεί ότι, ενώ η κοινωνία αλλάζει και μαζί της αλλάζει και το είδος της δομής της, εντούτοις δεν καταστρέφεται η

συνέχειά της. Με άλλα λόγια, θέτει το ερώτημα πώς δημιουργούνται νέοι τύποι κοινωνικής δομής και αυτό το ερώτημα τον υποχρεώνει να απομακρυνθεί από τον λειτουργισμό και να εισαγάγει το δομο–λειτουργισμό.

Για να συμβάλει στην αναμόρφωση της βικτωριανής κοινωνίας της εποχής του, επικεντρώθηκε στη μελέτη των θεσμών και τρόπων ζωής σε κοινωνίες που διέπονται από συναίνεση και όχι από καταναγκασμό, όπως στις φυλές των νήσων Άνταμαν και στους Αβορίγινες της Αυστραλίας. Το ενδιαφέρον του για τα πολιτικά συστήματα επηρέασε, όπως θα παρακολουθήσουμε στη συνέχεια, τον Έβανς Πρίτσαρντ και συνεισέφερε στο πεδίο της Πολιτικής Ανθρωπολογίας.

Ο Ράντκλιφ–Μπράουν (Alfred Reginald Radcliffe–Brown, 1881–1955) γεννήθηκε στο Μπέρμιγχαμ το 1881 και σπούδασε στο Τρίνιτι Κόλετζ στο Κέμπριτζ. Στα νησιά Άνταμαν πραγματοποίησε μια μακράς διάρκειας έρευνα (1906–1908) πάνω στην οποία βασίστηκε ένα μέρος του έργου του. Επηρεασμένος από την Κοινωνιολογία του Ντυρκέμ, επιδίωξε να γίνει η Ανθρωπολογία μια «Φυσική και Θεωρητική Επιστήμη της κοινωνίας».

3.5.3. Ο Έβανς–Πρίτσαρντ, η συμβολή του στην Πολιτική Ανθρωπολογία και στη σύνδεση Ιστορίας–Ανθρωπολογίας

Ο Έβανς–Πρίτσαρντ διδάσκεται τη μέθοδο του Ντυρκέμ, η οποία επικρατούσε εκείνη την εποχή, αλλά απορρίπτει πολύ γρήγορα το σχέδιο μιας Ανθρωπολογίας η οποία, αντίστοιχα με την Κοινωνιολογία, θα ήταν μια Φυσική Επιστήμη των κοινωνιών. Ήταν ο μόνος από τους Άγγλους δομολειτουργιστές που επιχειρεί να συνδέσει την Ανθρωπολογία με την Ιστορία, υποστηρίζοντας ότι οι «πρωτόγονες» κοινωνίες δεν ήταν κλειστά και αχρονικά συστήματα.

Ο Έβανς–Πρίτσαρντ (Edward Evans–Pritchard, 1902–1973) γεννήθηκε στο Σάσεξ και ήταν γιος αγγλικανού ιερέα. Μελετά Σύγχρονη Ιστορία στην Οξφόρδη, κατόπιν Ανθρωπολογία στο Λονδίνο. Από το 1926–1940 αναλαμβάνει πολλές αποστολές στο Σουδάν, ενώ διακόπτει για σύντομα διαστήματα κατά τα οποία διδάσκει στα πανεπιστήμια του Λονδίνου και του Καΐρου. Το 1945 γίνεται καθηγητής στην Οξφόρδη όπου παραμένει μέχρι τη συνταξιοδότησή του. Η εργογραφία του αριθμεί πάνω από τετρακόσιους τίτλους μελετών. Θεωρείται ειδικός για τους πληθυσμούς του Νοτίου Σουδάν,

είναι βασικός θεωρητικός των συστημάτων εξουσίας σε κοινωνίες χωρίς κράτος και καταλαμβάνει μια πολύ σημαντική θέση στην ιστορία της αφρικανικής Εθνολογίας και της Πολιτικής Ανθρωπολογίας.

Στην πρώτη του μονογραφία (1937) παρουσιάζει μια έκθεση των πεπιοθήσεων και των λατρευτικών πρακτικών των Αζάντε, μιας φυλής του Σουδάν. Αυτή η μελέτη θα υποκινήσει μια έντονη συζήτηση στη δεκαετία του '70, πάνω στο πρόβλημα αν οι πεπιοθήσεις είναι ορθολογικές, όχι από επιστημονική άποψη, αλλά ως προς την

πρακτική τους αποτελεσματικότητας. Το όνομα του Έβανς–Πρίτσαρντ συνδέθηκε με τη μελέτη των Νουέρ, μιας φυλής στο Σουδάν, στους οποίους αφιέρωσε τρία έργα και περίπου εκατό άρθρα, αν και δεν κατόρθωσε να αποκτήσει την εμπιστοσύνη τους.

Ο Έβανς–Πρίτσαρντ, μελετώντας την πολιτική και τη συγγενική οργάνωση, δίνει έμφαση στον παράγοντα της σύγκρουσης. Για την Κοινωνιολογία του Ντυρκέμ, οι συγκρούσεις των κοινωνιών που οδηγούν σε ραγδαίες μεταβολές συνήθως συγκαταλέγονται σε ανομικά ή παθολογικά φαινόμενα. Αντίθετα με τη θεωρία του Έβανς–Πρίτσαρντ, οι συγκρούσεις και οι δυσλειτουργίες θεωρούνται εγγενείς σε κάθε

κοινωνικό σύστημα, αντιμετωπίζονται ως φαινόμενα που δεν το αποδομούν, ενώ μπορεί να ευνοήσουν την ενίσχυσή του.

Ο Έβανς–Πρίτσαρντ ανανέωσε την καθαρά λειτουργιστική παράδοση μελέτης της κοινωνίας και εισήγαγε μια επανάσταση στην Ανθρωπολογία, η οποία εστιάζει το ενδιαφέρον της όχι πλέον τόσο στη λειτουργία όσο στη σημασία. Τον Έβανς–Πρίτσαρντ απασχολούσε πολύ να παρακολουθήσει τη σκέψη των ανθρώπων της φυλής την οποία μελετούσε. Τον ενδιέφερε να ανακαλύψει τι μεσολαβεί ανάμεσα στη θέα ενός πράγματος και στη σκέψη η οποία σχηματίζεται πάνω σε αυτό. Ένα ζώο, για παράδειγμα, μπορεί να σημαίνει για έναν ιθαγενή

έναν τοτεμικό αδερφό, ανήκει δηλαδή στην οικογένειά του που έχει ένα κοινό τοτέμ, και γι' αυτό βέβαια δε θα το σκοτώσει. Πρόκειται για μια σημασία μάλλον ακατανόητη για ένα δυτικό άνθρωπο. Η διαφορά στη σημασία των λέξεων είναι και ένα πρόβλημα που αφορά τη μετάφραση μιας γλώσσας σε μια άλλη, όπως και τη δυνατότητα ερμηνείας ενός περιστατικού. Και ένας δυτικός άνθρωπος μπορεί να μη φονεύσει ένα ζώο, αλλά για διαφορετικούς λόγους από έναν ιθαγενή.

Σε γενικές γραμμές, το πολύ εκτεταμένο έργο του Έβανς–Πρίτσαρντ περιλαμβάνει πολύ μεγάλη ποικιλία θεμάτων. Τον απασχόλησε η σχέση ανάμεσα στην Ανθρωπολογία και στην Ιστορία, η θέση των

γυναικών στην Ιστορία, η συγγένεια, οι συναλλαγές, τα λεκτικά παιχνίδια, ο θεσμός του γάμου, η έννοια της πατρότητας.

P. Μαγκρίτ,
Αυτό δεν είναι μία πίπα

B. Η γαλλική σχολή Κοινωνικής Ανθρωπολογίας

3.5.4. Ο Κλωντ Λεβί–Στρως και η θεμελίωση του γαλλικού στρουκτουραλισμού

Ο Λεβί–Στρως δέχτηκε και αξιοποίησε πολλές επιδράσεις. Όπως εξομολογείται ο ίδιος στους *Θλιβερούς Τροπικούς*, ανακαλύπτει την κρυφή τάξη της φύσης μέσω της Γεωλογίας· ο Φρόυντ τού δίδαξε το σκοτεινό κόσμο των συναισθημάτων και των ορμών· ο Μαρξ ότι η Κοινωνική Επιστήμη δεν οικοδομείται στον κόσμο των γεγονότων. Σε ένα από τα βασικότερα έργα του, τις *Στοιχειώδεις Δομές της Συγγένειας*,

επιχειρεί τη μαθηματική ανάλυση της συγγένειας, με τη βοήθεια του Α. Βέιλ (A. Weil). Η προσπάθειά του να αποδείξει μαθηματικά τις σχέσεις συγγενείας εκφράζει το ενδιαφέρον του να βρει τους κοινούς συντελεστές φύσης και κοινωνίας, ώστε να γεφυρωθεί το χάσμα ανάμεσα στις Ανθρωπιστικές και στις Θετικές Επιστήμες, ανάμεσα στα ανθρώπινα φαινόμενα και στη φύση. Από τον Μαρσέλ Μωσ (M. Mauss) ο Λεβί-Στρως μαθαίνει ότι η αλληλεγγύη μπορεί να επιτευχθεί με τον καλύτερο τρόπο αν σχηματιστεί μια δομή αμοιβαιότητας, ένα σύστημα ανταλλαγών το οποίο συμβάλλει στην ανάπτυξη συμμαχιών ανάμεσα σε ανθρώπους και ομάδες. Οι ανταλλαγές περιλαμβάνουν αγαθά

και υπηρεσίες, γλώσσα, σύμβολα και γυναίκες. Το σύστημα ανταλλαγών όμως βασιζόταν σε κανόνες· οι άνθρωποι δεν επέλεγαν αυθαίρετα όποια γυναίκα ήθελαν.

Καθοριστική, επίσης, ήταν η επίδραση την οποία δέχτηκε και αξιοποίησε από τη Γλωσσολογία του διάσημου Ελβετού γλωσσολόγου Φ. ντε Σωσσύρ (F. de Saussure, 1857–1915), κυρίως δε του Ρώσου γλωσσολόγου Ρ. Γιάκομπσον (R. Jakobson, 1896–1982).

Ο Κλωντ Λεβί–Στρωσ (Claude Levi–Strauss, 1908–) γεννήθηκε στις Βρυξέλλες, σπούδασε στο Παρίσι Φιλοσοφία και, μετά από ολιγόχρονη θητεία ως καθηγητής

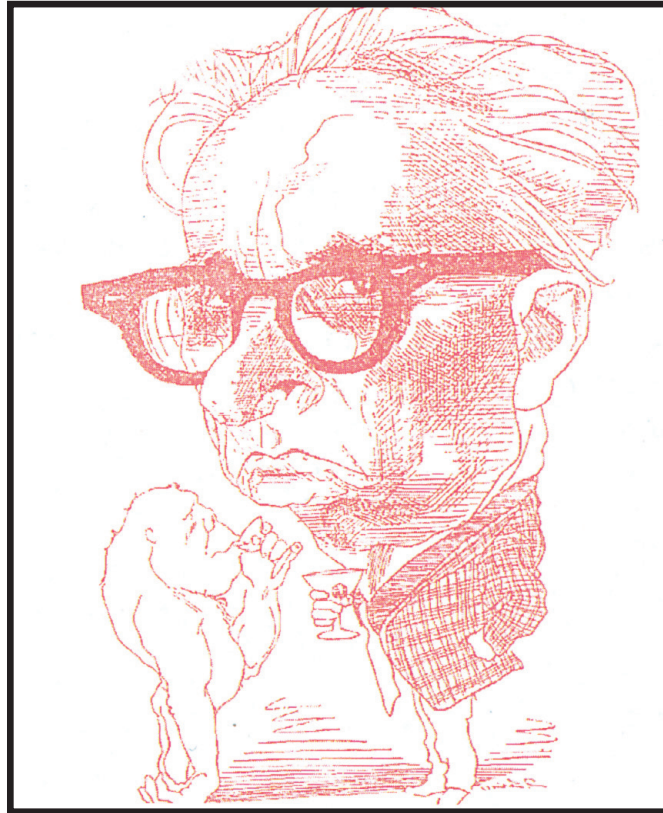
Λυκείου, δέχεται να διδάξει ως καθηγητής Κοινωνιολογίας στο Πανεπιστήμιο του Σάο Πάολο (Βραζιλία). Με τη μετακίνηση αυτή, η οποία άλλαξε τη ζωή του, άρχισαν οι εθνογραφικές του έρευνες στις φυλές των Ινδιάνων της ζούγκλας του Αμαζονίου. Στο βιβλίο του Θλιβεροί Τροπικοί, περιγράφει το οδοιπορικό του στο νέο κόσμο στον οποίο εισήλθε, μέσα από τον οποίο άρχισε να βλέπει από διαφορετική οπτική τον πολιτισμό. Επιστρέφει το 1939 στο Παρίσι, όπου τον βρίσκει ο πόλεμος. Μια και ήταν εβραϊκής καταγωγής, δεν είχε παρά μία επιλογή, να φύγει. Καταφεύγει, όπως και χιλιάδες άλλοι Ευρωπαίοι επιστήμονες,

καλλιτέχνες και διανοούμενοι, στη Νέα Υόρκη, όπου διδάσκει στη Νέα Σχολή Κοινωνικών Ερευνών (New School of Social Research). Το 1948 επιστρέφει στο Παρίσι και αναλαμβάνει καθηκόντα υποδιευθυντή στο Μουσείο του Ανθρώπου, στον τομέα της Εθνολογίας. Διδάσκει στη Σχολή Ανωτάτων Σπουδών, το 1959 εκλέγεται καθηγητής στο Κολλέγιο της Γαλλίας και το 1973 εκλέγεται μέλος της Ακαδημίας.

Ο Λεβί–Στρως εισάγει το στρουκτουραλισμό/δομισμό στην Ανθρωπολογία. Με τη μέθοδο αυτή, επιχειρεί να περιγράψει ορισμένες

κατηγορίες φαινομένων όπως, για παράδειγμα, τη συγγένεια. Διερωτάται τι είναι η δομή και ποιος ο λόγος της. Προχωρεί στην ανακάλυψη των βασικών στοιχείων τα οποία τη συνθέτουν, όπως η απαγόρευση της αιμομιξίας. Βλέπει ότι το στοιχείο της απαγόρευσης αυτής οδηγεί σε μια σειρά συνέπειες μέσα από τις οποίες διαμορφώνονται σχέσεις. Δηλαδή μόνο οι άντρες έχουν το δικαίωμα να ανταλλάσσουν μεταξύ τους τις γυναίκες και αυτός που παίρνει γυναίκα έχει και την υποχρέωση να δίνει γυναίκα. Σκοπός της μεθόδου είναι η ανακάλυψη των αναγκαίων σχέσεων σε μια ομάδα και οι κανόνες βάσει των οποίων συνδυάζονται οι σχέσεις αυτές. Ανάμεσα στις θεμελιώδεις

**δομές συγκαταλέγονται η αμοιβαι-
ότητα, η συμμαχία, ο συμβολικός
χαρακτήρας του δώρου.**

**Ο Λεβί–Στρως δεν πιστεύει ότι
υπάρχουν ανώτεροι και κατώτεροι
πολιτισμοί, έξυπνοι και κουτοί λαοί.
Θεωρεί ότι το είδος της λογικής που
χαρακτηρίζει τη μυθική σκέψη είναι
τόσο αυστηρό όσο και εκείνο της**

**σύγχρονης επιστήμης. Θέτει υπό
αμφισβήτηση, με άλλα λόγια, τα συ-
γκριτικά και τα εθνοκεντρικό κριτή-
ρια με τα οποία ιεραρχούνται οι πο-
λιτισμοί και εδραιώνεται η ιδέα της
εξέλιξης και της προόδου. Στην ιδέα
της παγκόσμιας προόδου, στενά
συνδεδεμένη με την αποικιοκρατία
του 19ου αιώνα, ο Λεβί–Στρως απα-
ντά με το όραμα ενός νέου ανθρω-
πισμού, στο οποίο βλέπει τη συμφι-
λίωση ανθρώπου και φύσης.**

**Ο Λεβί–Στρως στράφηκε στη με-
λέτη των δομών της κοινωνικής
ζωής οι οποίες δεν είναι συνειδη-
τές για τα άτομα. Αποδίδει στην Αν-
θρωπολογία το καθήκον να αναζη-
τήσει τις μη συνειδητές δομές στις
οποίες μπορούμε να φτάσουμε με
τη μελέτη των θεσμών και, ακόμη**

καλύτερα, με τη μελέτη της γλώσσας. Ως το κατεξοχήν πρόβλημα της Εθνολογίας θεωρεί την επικοινωνία, πώς δηλαδή θα επικοινωνήσουν μεταξύ τους τα διάφορα υποκείμενα που προέρχονται από τους διαφορετικούς πολιτισμούς και ζουν κάτω από διαφορετικού τύπου σχέσεις. Ο στρουκτουραλισμός επιχειρεί να δώσει την ανατομία των σχέσεων στις οποίες βασίζεται και τις οποίες εκφράζει η επικοινωνία.

Γ. Αμερικανική σχολή Ανθρωπο- λογίας

3.5.5. Η Μάργκαρετ Μηντ και η Πολιτισμική Ανθρωπολογία

Η Μάργκαρετ Μηντ εκπροσωπεί τον κουλτουραλισμό στην Ανθρωπολογία, μια θεωρητική κατεύθυνση η οποία επικρατεί στην Αμερική κυρίως κατά τις δεκαετίες '30-'40. Σύμφωνα με αυτή τη θεωρητική τάση, κάθε κουλτούρα θεωρείται ότι έχει μια ιδιαίτερη σύνθεση, ότι είναι μοναδική, και μελετάται με αφετηρία τη ζωή και τη συμπεριφορά των ατόμων. Η έμφαση στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και στο άτομο, στις πολιτισμικές διαφορές, η αμφισβήτηση κοινών γνωρισμάτων

και κανόνων που να ισχύουν για όλους τους ανθρώπους και τις κουλτούρες, το ενδιαφέρον για την περιγραφή των φαινομένων και όχι για τη θεμελίωση της εξήγησης, αποτελούν γνωρίσματα ενός πολιτισμικού σχετικισμού. Σε θεωρητικό επίπεδο, ο κουλτουραλισμός επιτρέπει τη σύνδεση ανάμεσα στην Ψυχολογία και στην Κοινωνιολογία. Σε ιδεολογικό επίπεδο, ο πολιτισμικός σχετικισμός συνεισέφερε στη μάχη εναντίον ρατσιστικών, εθνοκεντρικών και ανδροκρατικών προκαταλήψεων και συνδέεται με τον πολυεθνικό χαρακτήρα της αμερικανικής κοινωνίας.

Η Μάργκαρετ Μηντ (Margaret Mead, 1901–1978) γεννήθηκε στη Φιλαδέλφεια (Πενσυλβάνια). Ο πατέρας της ήταν πανεπιστημιακός καθηγητής Πολιτικής Οικονομίας και η μητέρα της κοινωνιολόγος. Σπουδάζει Ψυχολογία και Ανθρωπολογία στο Πανεπιστήμιο Κολούμπια, στο οποίο κατόπιν γίνεται καθηγήτρια. Κατά την πρώτη της αποστολή μελετά τη φυλή των Σαμόα στη Νέα Γουινέα, στην οποία θα αφιερώσει το πρώτο της έργο, Η Ενηλικίωση στη Σαμόα, 1927. Στις επόμενες αποστολές της, μελετά τρεις διαφορετικές κοινωνίες στη Νέα Γουινέα. Στο πιο γνωστό της έργο, Φύλο και Ιδιοσυγκρασία οι Τρεις

Πρωτόγονες Κοινωνίες, 1935, βασισμένο στο υλικό αυτών των κοινωνιών, επιχειρεί να υποστηρίξει ότι οι διαφορές ανάμεσα στα δύο φύλα δεν οφείλονται σε βιολογικούς παράγοντες αλλά στη διαπαιδαγώγησή τους. Επιχειρεί, επίσης, να συνδέσει τα ψυχολογικά χαρακτηριστικά των ατόμων με τις ιδιαίτερες πολιτισμικές συνθήκες· με τη σύνδεση αυτή Ψυχολογίας και πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων, επιδιώκει να αμφισβητήσει την καθολικότητα των προβλημάτων της εφηβείας.

Ανακεφαλαίωση

δ. Ψυχολογία

– Τον 19ο αιώνα στην έρευνα της νόησης και της συμπεριφοράς αρχίζουν να χρησιμοποιούνται μέθοδοι των Φυσικών Επιστημών η συστηματική παρατήρηση και το πείραμα, οι οποίες εισάγονται στο πειραματικό εργαστήριο του Βουντ. Αν και διατυπώνονται πολλές αντιρρήσεις για τη χρησιμοποίησή τους ειδικά στον άνθρωπο, διευκολύνουν όμως την Ψυχολογία να αποσπαστεί από τη Φιλοσοφία και να αποτελέσει ξεχωριστό επιστημονικό κλάδο. Το αντικείμενό της στη συνέχεια διαιρείται σε επιμέρους τομείς. Οι

διάφορες σχολές που εμφανίζονται εξετάζουν και μία πλευρά του αντικειμένου εισάγοντας νέες έννοιες και μεθόδους.

– Η Πειραματική Ψυχολογία, με ιδρυτή τον Βουντ, δίνει έμφαση στην αναλυτική εξέταση των λειτουργιών της συνείδησης και χρησιμοποιεί πειραματικές μεθόδους. Η σχολή του συμπεριφορισμού χρησιμοποιεί και αυτή το πείραμα, αλλά για τη μελέτη της συμπεριφοράς. Η μορφολογική σχολή διατυπώνει τη θέση ότι ο άνθρωπος αντιλαμβάνεται ολοκληρωμένα σύνολα. Η σχολή αυτή προσανατολίζεται στη κατανόηση βιωμάτων και νοητικών λειτουργιών στη συνολική τους μορφή,

στην πλήρη τους διάρθρωση και όχι, όπως η Πειραματική Ψυχολογία, μέσα από την ανάλυση των μερών τους. Η ψυχαναλυτική σχολή, με θεμελιωτή τον Φρόυντ, προσανατολίζεται στη διερεύνηση των ασυνείδητων ορμών του ανθρώπου και εισάγει ένα νέο σχήμα για την αναπαράσταση της δομής του ψυχισμού. Με την Ψυχανάλυση, το άτομο υπό την καθοδήγηση του ψυχαναλυτή του, κατευθύνεται στη γνώση του ασυνειδήτου του, προκειμένου να αποκαταστήσει και να ελέγξει το ίδιο τη σχέση του με τον εαυτό του και τους άλλους.

– Τέλος, η Κοινωνική Ψυχολογία εξετάζει τη συμπεριφορά του

ατόμου μέσα στην ομάδα, χρησιμοποιεί έννοιες και μεθόδους της Κοινωνιολογίας και της Ψυχολογίας, χωρίς όμως να ανάγει τα φαινόμενα αποκλειστικά είτε τον έναν είτε στον άλλο κλάδο.

ε. Ανθρωπολογία

– Η Ανθρωπολογία ως Κοινωνική Ανθρωπολογία δανείζεται εννοιολογικά εργαλεία και μεθόδους από την Κοινωνιολογία, τη Φιλοσοφία, τη Γλωσσολογία, την Ιστοριογραφία, την Ψυχολογία. Η έρευνά της βασίζεται στην επιτόπια έρευνα, με την οποία και ξεχωρίζει από τις άλλες επιστήμες.

– Διακρίνονται αφ' ενός η ευρωπαϊκή παράδοση έρευνας, η

Κοινωνική Ανθρωπολογία, και αφ' ετέρου η αμερικανική, η Πολιτισμική Ανθρωπολογία. Στην Κοινωνική Ανθρωπολογία, ξεχωρίζουν αφ' ενός η βρετανική σχολή, αφ' ετέρου η γαλλική.

– Θεμελιωτές της βρετανικής Κοινωνικής Ανθρωπολογίας: Ο Μαλινόφσκι θεωρείται ο θεμελιωτής της επιτόπιας έρευνας και διερευνά το αντικείμενό του αξιοποιώντας τη λειτουργιστική μέθοδο. Ο Ράντκλιφ–Μπράουν, εκτός από το ερώτημα που απασχολεί το λειτουργισμό, δηλαδή το πώς διατηρείται η συνοχή της κοινωνίας, προσθέτει το ερώτημα πώς δημιουργούνται νέοι τύποι κοινωνικής δομής. Ο Έβανς–Πρίσαρντ

συμβάλλει στη σύνδεση της Ανθρωπολογίας με την Ιστορία και διερευνά προβλήματα που αφορούν τη σημασία των λέξεων, κάτι πολύ σημαντικό για τη μετάφραση μιας γλώσσας σε μια άλλη.

– Ο Λεβί–Στρως, θεμελιωτής της γαλλικής σχολής Ανθρωπολογίας, εισάγει το δομισμό στην Ανθρωπολογία, με τον οποίο επιχειρεί να παρουσιάσει την ανατομία των συστημάτων συγγένειας.

– Η Πολιτισμική Ανθρωπολογία στην Αμερική, με θεμελιωτές τον Μπόας και τη Μηντ, έχει ως αντικείμενο της τον πολιτισμό και τις πολιτισμικές διαφορές. Υποστηρίζει τη μοναδικότητα κάθε

πολιτισμού και εισάγει την εκ των έndon κατανόησή του και τον πολιτισμικό σχετικισμό.

Σε γενικές γραμμές, από τον 19ο αιώνα εμφανίζεται η τάση διαίρεσης του αντικειμένου των Κοινωνικών Επιστημών, κατασκευάζονται νέες έννοιες και αναδύονται νέα και διαφορετικά υποδείγματα έρευνας. Παρ' όλες όμως τις διαφορές, εντοπίζονται ορισμένα βασικά ερωτήματα τα οποία απασχολούν το σύνολο των επιστημών όπως σχετικά με τη λειτουργία ενός φαινομένου, τη δομή του, τις δυνατότητες και τους όρους μεταβολής του. Για την απάντηση των ερωτημάτων αυτών οργανώνονται ανάλογες

μέθοδοι, οι οποίες αποτελούν το σημείο τόσο διαφορών όσο και κοινού προβληματισμού και διαλόγου, όπως θα συζητηθεί διεξοδικά στο Επόμενο κεφάλαιο.

Βασικοί όροι

Πειραματική Ψυχολογία, ενδοσκόπηση, συμπεριφορισμός, ερέθισμα–αντίδραση, μορφολογική σχολή, μορφή, ασυνείδητο, εγώ, μηχανισμοί άμυνας, υπερ-εγώ, Ψυχανάλυση, Κοινωνική Ψυχολογία, κοινωνιοψυχολογική προσέγγιση.

Ερωτήσεις

11. Ο άνθρωπος αντιλαμβάνεται πρώτα το όλον και μετά τις λεπτομέρειες ή αντίστροφα, σύμφωνα με τη μορφολογική σχολή; Τι θα υποστήριζε η πειραματική σχολή Ψυχολογίας;
12. Με ποιον από τους θεμελιωτές κοινωνιολόγους παρουσιάζει κοινά, ως προς τη χρήση εννοιών και τον χειρισμό προβλημάτων, ο Μαλινόφσκι; Ποια μέθοδο προσθέτει η Κοινωνική Ανθρωπολογία, με την οποία ξεχωρίζει από άλλες Κοινωνικές Επιστήμες;
13. Ποια νέα ερωτήματα προσθέτουν ο Ράντκλιφ–Μπράουν και

**ο Έβανς–Πρίσαρντ στην εθνο-
λογική έρευνα; Ποια η συμβο-
λή καθενός στην ανανέωση της
ανθρωπολογικής έρευνας;**

- 14. Ποια η συμβολή του Λεβί-
Στρως στη μεθοδολογία της
Ανθρωπολογίας; Ποια η σημα-
σία αυτής της συμβολής τόσο
για τις Κοινωνικές Επιστήμες,
γενικότερα, όσο και για τη σχέ-
ση τους με τις Θετικές Επιστή-
μες;**

Βιβλιογραφία

- Μ. Αγγελίδης, Η Γένεση του Φιλελευθερισμού, Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, Αθήνα 1994.**
- Ά. Κούπερ, Ανθρωπολογία και Ανθρωπολόγοι, εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα 1983.**
- Κλ. Λεβί–Στρωσ, Μνήμες Μακρινές και Πρόσφατες, εκδ. Ολκός, Αθήνα 1998.**
- M. Marx–W. Cronan–Hillix, Systems and Theories in Psychology, McGraw–Hill International Editions, New York 1974.**
- Gh. de Montlibert, Εισαγωγή στην Κοινωνιολογική Συλλογιστική, εκδ. Καρδαμίτσα, Αθήνα 1998.**

- Σ. Παπαστάμου, Εγχειρίδιο Κοινωνικής Ψυχολογίας, εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 1994.**
- J. Ritsert, Τρόποι Σκέψης και Βασικές Έννοιες της Κοινωνιολογίας. Μια Εισαγωγή, εκδ. Κριτική, Αθήνα 1991.**
- G. Ritzer, Classical Sociological Theory, Mc Graw–Hill International Editions, New York 1996.**
- Μ. Ψαλιδόπουλος, Οικονομικές Θεωρίες και Κοινωνική Πολιτική, εκδ. Αίολος, Αθήνα 1997.**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

3. ΘΕΜΕΛΙΩΤΕΣ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

3.4. ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ..... 5

3.4.1. Β. Βουντ: Ενδοσκόπηση και Πειραματική Ψυχολογία..... 9

3.4.2. Τζων Γουότσον: Η μελέτη της συμπεριφοράς..... 13

3.4.3. Ο Μαξ Βερτχάιμερ και η μορφολογική σχολή (Gestalt Psychology)..... 17

3.4.4. Ο Σ. Φρόυντ και η γένεση της Ψυχανάλυσης..... 23

3.4.5. Κοινωνική Ψυχολογία..... 29

3.5. ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ..... 33

Α. Βρετανοί κοινωνικοί ανθρωπολόγοι

3.5.1. Ο Μαλινόφσκι, θεμελιωτής της έρευνας πεδίου και του

	Λειτουργισμού στην	
	Ανθρωπολογία	41
3.5.2.	Ο Ράντκλιφ–Μπράουν και η	
	σχολή του δομο– λειτουργι-	
	σμού.....	49
3.5.3.	Ο Έβανς–Πρίσαρντ, η	
	συμβολή του στην Πολιτική	
	Ανθρωπολογία και στη	
	σύνδεση Ιστορίας–Ανθρωπο-	
	λογίας	53
B.	Η γαλλική σχολή Κοινωνικής	
	Ανθρωπολογίας	
3.5.4.	Ο Κλωντ Λεβί–Στρωσ και η	
	θεμελίωση του γαλλικού	
	στρουκτουραλισμού	60
Γ.	Αμερικανική σχολή Ανθρωπολο-	
	γίας	
3.5.5.	Η Μάργκαρετ Μηντ και	
	η Πολιτισμική Ανθρωπο-	
	λογία	69

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.